

Бондарчук В.В.

студентка,

Національний університет «Одеська юридична академія»

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

Інститут моральної шкоди не втрачає свою актуальність з моменту його запровадження у Цивільному Кодексі УРСР (06.05.1993 р. Кодекс було доповнено ст. 440-1 «Відшкодування моральної (немайнової) шкоди»). З того часу вийшла не одна Постанова Пленуму Верховного Суду України, було прийнято новий Кодекс, надавалися висновки Науково-консультативними радами при судах касаційної інстанції, однак і дотепер дане питання має свої особливості.

У своїх роботах явище моральної шкоди досліджували Г. А. Агафонов, А. Веніамінова, А. М. Ерделевський, Д. Д. Луспеник, Р. М. Мінченко, О. І. Сліпченко та ін. Науковці розглядали особливості поняття, визначали різницю між моральною та немайновою шкодою, вели активні суперечки з приводу того, чи може бути завдано моральну шкоду юридичній особі тощо. Та якщо на ці та деякі інші питання в змозі дати відповідь положення чинного законодавства, то офіційна методика розрахунку розмірів моральної шкоди до цих пір відсутня.

Разом з тим, на сьогоднішній день часто використовується метод оцінки розміру компенсації спричинених страждань, розроблений Ерделевським. Він офіційно зареєстрований Міністерством юстиції України від 03.03.2010 року під № 14.1.04 [1]. У його основі покладені критерії, що виражаються в абсолютних величинах: використовується базовий рівень компенсації, потім шляхом перемноження відносних одиниць санкцій та з урахуванням ступені вини заподіювача, отримується певна грошова сума [2, с. 5]. Однак враховуючи, що ця методика розроблена для законодавства Російської Федерації і звертаючи увагу на рік її появи (1997), вважаємо її використання на теренах України недоцільним.

Робилися пропозиції при визначенні розміру моральної шкоди керуватися даними судово-медичної експертизи. Але ця думка не знайшла великої підтримки у наукових колах, На думку Д. І. Толкачова, така експертиза не здатна дати категоричну відповідь, оскільки висновки експерта-психолога про можливість настання якоїсь події чи протікання певного процесу слід розглядати як імовірні [3, с. 115]. Вважаємо таку точку зору хибною, адже моральну шкоду потрібно розглядати не лише як правове, а і як медичне поняття. Судову експертизу проводять кваліфіковані працівники, які в змозі визначити не лише стан потерпілого, але і описати перспективи його розвитку. Хоча зрозуміло, що це значно сповільнить розгляд справ в судах першої інстанції, якщо судді почнуть перевіряти усіх позивачів по таких категоріях прав.

У судовій практиці України розмір моральної шкоди визначається сторонами керуючись принципами розумності і справедливості та враховуючи

матеріальний стан особи, яка заподіяла шкоду [4, с. 3–4]. Однак, як було визначено раніше, це створює багато проблем на практиці.

Щодо країн англо-саксонського типу, то у США та Великій Британії використовується 3 критерії оцінки моральної шкоди: концептуальний, особистісний та функціональний. Найпопулярнішим є концептуальний. Суть його наступна: встановлюються мінімально і максимально можливі суми відшкодування в грошовому еквіваленті [5]. Перевага даного методу – усунення суб'єктивного фактору, коли розмір відшкодування моральної шкоди, стягнутої різними судовими інстанціями за однією справою, значно відрізняється. На цьому плюси концептуального методу не закінчуються.

Також не можна відкидати проблему невизначеності стосовно того, що може слугувати доказами при встановленні розміру моральної шкоди. Це спричиняє незручності як для суб'єктів доказування, так і для суду, який дуже рідко при винесенні рішення зазначає мотиви визначення розміру моральної шкоди. Враховуючи той факт, що шкода заподіюється не лише позивачу, а і його рідним та близьким людям, ми можемо зробити висновок, що предмет доказування є дуже широким. Тому потрібно врегулювати це питання шляхом внесення змін до законодавства.

Підводячи підсумок, хочемо зазначити, що моральна шкода – це оціночне явище. Ускладнює визначення розміру моральної шкоди висока складність встановлення грошового еквіваленту душевних страждань у кожному конкретному випадку та неможливість їх достовірного опису. А тому дуже важливо закріпити на законодавчому рівні, що може слугувати доказами при визначенні розміру моральної шкоди шляхом доповнення ст. 1167 ЦКУ п.3 в наступній редакції «Доказами, що підтверджують наявність моральної шкоди, можуть бути: покази свідків; висновок судового експерта; чеки, квитанції та ін. документи, що підтверджують витрати особи у зв'язку з заподіяною їй шкодою тощо», а також розробити Методику розрахунку розміру моральної шкоди, в якій зазначатимуться мінімальні і максимальні розміри грошових сум за конкретні правопорушення, і перелік справ, за яких є обов'язковим проведення судово-медичної експертизи.

Список використаних джерел:

1. Реєстр методик проведення судових експертиз [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України – Режим доступу до ресурсу : <http://rmpse.minjust.gov.ua/page/17>.
2. Котова Л.В. Відшкодування моральної шкоди : проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / Л.В. Котова // Актуальні проблеми права : теорія і практика. – 2010. – № 17. – С. 231–240. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/app_2010_17_23.pdf.
3. Толкачов Д.І. Діяльність адвоката у справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : матеріальні та процесуальні аспекти / Дмитро Ігорович Толкачов. // Вісник Вищої ради юстиції. – 2011. – № 2 (6). – С. 103–117.
4. Сліпченко О.І. Докази та доказування в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди / Автореф. канд... юрид. Наук : 12.00.03. – Харків, 2011.
5. Як визначити розмір моральної шкоди [Електронний ресурс] // Правознавство. – 2011. – Режим доступу до ресурсу : http://pravoznavstvo.at.ua/publ/pitannja_osobistosti/jak_viznachiti_rozmir_moralnoji_shkodi/12-1-0-153.